

Tarixi və mədəni irsimizə qarşı bəşəri cinayət

UNESCO üzrə Azərbaycan Respublikasının Milli Komissiyasından bildiriblər ki, Ermənistan tərəfindən Azərbaycanın işğal edilmiş torpaqlarında xalqımıza məxsus tarixi və mədəni irs məqsədyönlü şəkildə məhv edilib.

Qeyd olunur ki, Ermənistanın Azərbaycanın maddi və qeyri-maddi mədəni irsinə qarşı yönəlmiş qeyri-qanuni fəaliyyəti, xüsusən tarixi abidələrin hədəfə alınması və məhimsənilməsi UNESCO-nun bir sıra sənədlərinin, o cümlədən "Silahlı münaqişə zamanı mədəni dəyərlərin qorunması haqqında 1954-cü il Haaqa Konvensiyası" və ona dair protokolların, "Ümumdünya mədəni və təbii irsinin qorunması haqqında 1972-ci il Konvensiyası", "Müəlliflik hüququ haqqında 1952-ci il Konvensiyası", "Qeyri-maddi mədəni irsin qorunması haqqında 2003-cü il Konvensiyası"nın və digər beynəlxalq hüquqi sənədlərin kobud şəkildə pozulması deməkdir.

Azərbaycanın işğal edilmiş ərazilərində yerləşən mədəni, tarixi və dini abidələrin Ermənistan tərəfindən vəhşicəsinə dağıdılması ilə yanaşı, bərpa adı altında məhimsənilməsi və xüsusən də tarixi mahiyyətinin dəyişdirilməsi həyata keçirilir. Məsələn, Ermənistan tərəfindən Azərbaycanın qədim Şuşa şəhərinin əsas simvollarından hesab edilən Yuxarı Gövhər ağa məscidi və Şuşa qalasında aparılan "təmir-bərpa işləri"ni qeyd etmək olar. Hər iki mədəni irs nümunəsi

2001-ci ildə "Şuşa tarixi və memarlıq qoruğu" adı ilə Azərbaycanın Ümumdünya irsinin ilkin siyahısına daxil edilmişdir.

Ermənistan tərəfindən abidələrimizə qarşı həyata keçirilən bu siyasət UNESCO-nun "Ümumdünya mədəni və təbii irsinin qorunması haqqında 1972-ci il Konvensiyası"na ziddir. Bununla əlaqədar, Azərbaycan tərəfi UNESCO rəhbərliyi qarşısında mütəmadi olaraq müvafiq tədbirlərin görülməsi ilə bağlı məsələ qaldırmaqdadır.

Bildirilir ki, ermənilər tərəfindən işğal edilmiş ərazilərimizdə aparılan qeyri-qanuni arxeoloji qazıntılar nəticəsində xalqımıza məxsus zəngin maddi-mədəni irs nümunələrinin Ermənistanla daşınması və eləcə də "qara bazar"da satılması halları ilə bağlı faktlar da mövcuddur. Vurğulanmalıdır ki, Ermənistan tərəfindən maddi-mədəni irs nümunələrimizin qeyri-qanuni yollarla ölkədən çıxarılması UNESCO-nun "Mədəni dəyərlərin qanunsuz olaraq ölkəyə gətirilməsi, ölkədən çıxarılması və mülkiyyət hüququnun qanunsuz olaraq başqasına verilməsinin qadağan olunması və qarşısının alınmasına yönəlməli tədbirlər haqqında 1970-ci

il Konvensiyası"na ziddir. Bu, beynəlxalq hüquq normalarının, o cümlədən Ermənistanın tərəf çıxdığı sözügedən konvensiyada qeyd olunan öhdəliklərin kobud şəkildə pozulması deməkdir.

Bildirilib ki, mədəni və tarixi irsimizin Ermənistan tərəfindən dağıdılması faktlarının ifşa edilməsi və erməni təxribatlarının qarşısının alınması ölkəmizin UNESCO-nun müxtəlif komitələrinin fəaliyyətində xüsusi yer tutur. Ermənistanın qeyd olunan beynəlxalq hüquqa zidd fəaliyyəti mütəmadi olaraq komissiya tərəfindən UNESCO-nun müvafiq komitələrində qaldırılır və təşkilatı bu fəaliyyətin qarşısının alınması üçün tədbirlər görməyə çağırılır.

O da qeyd olunmalıdır ki, yox edilməyə və özünüküldürülməyə cəhd edilən qeyri-maddi mədəni irs

nümunələrimizin qorunması ölkəmiz tərəfindən prioritet hesab olunur. Belə ki, "Çovqan ənənəvi Qarabağ atüstü oyunu" 2013-cü, "Naxçıvan ənənəvi qrup rəqsləri – Yallı (köçəri, tənzərə)" isə 2018-ci ildə UNESCO tərəfindən Təcili Qorunmaya Ehtiyacı olan Qeyri-maddi Mədəni İrs Siyahısına daxil edilmişdir. Eyni zamanda, ölkəmiz UNESCO-nun məsuliyyətli və etibarlı tərəfdaşı kimi müvafiq beynəlxalq konvensiyaların tətbiqinə xüsusi önəm verir. UNESCO tərəfindən ölkəmizin dəstəyi ilə 2016-cı ildə hazırlanan "Mədəni mülkiyyətin mühafizəsi: Hərbi bələdçi" adlı kitab beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən silahlı münaqişələr zamanı mədəni irsin qorunmasına mühüm töhfə hesab edilmişdir.

Ermənistanın silahlı qüvvələri 2020-ci il oktyabrın

4-dən başlayaraq Ermənistanın hərbi-siyasi rəhbərliyinin göstərişi ilə Azərbaycanın ikinci böyük şəhəri, qədim tarix və mədəniyyət mərkəzi olan Gəncəni atəşə tutmuşdur. Nəticədə dövlət tərəfindən mühafizəyə götürülən (inv. 3838) tarixi abidəyə ciddi ziyan dəymişdir.

Ermənistan Azərbaycanın qədim tarixi-mədəni irs mərkəzi olan Gəncə şəhərinə raket zərbələri endirməklə nəinki Azərbaycanın, eyni zamanda türk dünyasının mədəni irsini, ümumbəşəri dəyərlərini hədəf alaraq vandalizm siyasətini davam etdirmişdir.

Komissiyadan verilən məlumatda deyilir ki, Gəncə şəhərində dövlət qeydiyyatına alınmış 195 daşınmaz tarix-mədəniyyət abidəsi mövcuddur. Böyük İpək Yolu üzərində yerləşən Gəncə əsrlər boyu mədəniyyət və elm mərkəzi kimi tanınmış.

Azərbaycanın dahi şairi və mütəfəkkiri Nizami Gəncəvi, 2013-cü ildə yaradıcılığının 900 illik yubileyi UNESCO səviyyəsində qeyd olunmuş şairə Məhsəti Gəncəvi kimi görkəmli şəxsiyyətlərin dünyaya göz açdığı şəhər olmuşdur. 23 sentyabr 2020-ci ildə Gəncə şəhəri UNESCO-nun öyrənilən şəhərlər üzrə global Şəbəkəsinə üzv seçilmişdir.

Bildirilir ki, ölkəmiz türk dünyasının mədəni irsinin qorunması məsələsini beynəlxalq təşkilatlarda, o cümlədən TÜRKSOY-a üzv olan ölkələrin, UNESCO üzrə milli komissiya və komitələrin iclaslarında qaldıraraq türk dünyasının abidələrinin qorunmasına birgə səylər göstərilməsinə daim çağırış etməkdədir.

Hazırladı:
M.MÜKƏRRƏMOĞLU,
"Xalq qəzeti"